

RAPORTTEJA 176

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TILA JA TULEVAISUUS MAASEUTUALUEILLA

MARJA ENBUSKA

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TILA JA TULEVAISUUS MAASEUTUALUEILLA

MARJA ENBUSKA

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	
	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI
Sarja	Raportteja 176	
Kannen kuva	Skills Finland, Jaakko Manninen	
ISBN	978-951-51-3751-7 (pdf)	
ISSN	1796-0630 (pdf)	

ESIPUHE

Koulutuksessa viime vuosina tapahtuneiden suurten rakenteellisten muutosten jatkoksi käynnistyneessä ammatillisen koulutuksen reformissa uudistetaan koko ammatillinen koulutus. Vaikutukset selviävät vasta lähivuosina. Se, mitä koulutuspoliittisia päätöksiä kansallisesti ja alueellisesti tehdään ja miten näissä muutoksissa onnistutaan, heijastuu voimakkaasti myös maaseudun koulutusmahdollisuuksiin ja osaavan työvoiman saatavuuteen.

Monen maaseudun yrityksen kasvua jarruttaa tälläkin hetkellä pula osaavasta työvoimasta. Muutoshaasteiden keskelläkin koulutusratkaisuihin olisi onnistuttava vastaamaan maaseudun monipuolistuvien elinkeinojen osaamis- ja työvoimatarpeisiin. Erityisesti kasvualoilla ammattirakenteen muutokset ovat suuria, jolloin alojen tehtävät ja osaamistarpeet muuttuvat nopeasti. Riski maaseudun työvoimapulan jatkumiseen voi suurentua, jos kynnys koulutuksen hankkimiseen nousee. Koulutuspalvelujen saatavuutta ja toteutustapoja tulee tarkastella myös maaseudun ja eri alueiden elinkeinojen näkökulmasta.

Rahoituksen leikkaukset pienentävät opetushenkilöstön määrää, ja samalla koulutuksen järjestämistä siirretään aiempaa enemmän työpaikoille. Työssäoppimisessa on kyettävä riittävään koulutautuvien ohjaukseen sekä työnantajien tukemiseen. Epäselvää on, kuinka yhteydet maaseudun yrityksiin säilyvät ja voivat kehittyä oppilaitosverkoston harventuessa ja keskittyessä. Tärkeää on löytää yhteistyössä yritysten kanssa keinot ja paikallisratkaisut, joilla opetuksen ja ohjauksen laadukkaassa järjestämisessä onnistutaan myös maaseudun työssäoppimispaikoissa.

Koulutusverkoston ja -tarjonnan muutokset vaikuttavat maaseudun nuorten ratkaisuihin. Lähtekö nuori hakemaan etäältä haluamaansa koulutusta, ja palaako hän kouluttautumisensa jälkeen enää kaupungista kotiseudulleen? Vai jääkö koulutus yhä useammin perusasteen varaan? Tilastojen mukaan pelkän perusasteen suorittaneiden miesten osuus on kasvanut 25–34-vuotiaiden ikäluokassa maaseudulla. Koulutusratkaisuilla on oma vaikutuksensa myös syrjäytymiseen.

Valtioneuvoston asettama Maaseutupolitiikan neuvoston Osaaminen ja työllisyys -verkosto (OTE-verkosto) keskittyy työssään maaseudun osaamisen vahvistamiseen ja toimintaympäristön kehittämiseen tavoitteena lisätä maaseudun elinvoimaisuutta, työllisyyttä ja yritysten kilpailukykyä. Verkoston toimintaa toteuttavat yhteistyössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Turun yliopiston Brahea-keskus sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkostossa Ruralia-instituutti vastaa maaseutualueiden koulutuksen saatavuuteen ja laatuun liittyvistä toimenpiteistä. Osana OTE-verkoston tehtävää ja koulutusverkoston muutosten maaseutuvaikutusten tarkastelemiseksi tähän raporttiin koottiin tietoa ammatilliseen koulutukseen kohdistuneista muutoksista.

Koulutuspoliittisten päätösten vaikutuksia koulutuksen järjestämisen toimintaympäristöön ja toimipisteverkostoon tarkennettiin raportissa kolmen esimerkkimaakunnan eli Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan kautta. Tarkastelun pohjalta ja asiantuntijaverkostoa hyödyntäen jatkotyössä nostetaan esille hyviä käytäntöjä ja kehittämiskeinoja maaseudun koulutustarpeiden tyydyttämiseksi.

Raportin kokoamisesta on vastannut Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa tutkimusavustaja Marja Enbuska. Työtä ohjasivat OTE-verkostosta erityisasiantuntija Juha Rutanen sekä Ruralia-instituutista johtaja, professori Sami Kurki, projektipäällikkö Timo Suutari, vanhempi tutkija Merja Lähdesmäki ja koulutuskoordinaattori Katja Perttu.

Juha Rutanen

erityisasiantuntija

Maaseutupolitiikan neuvoston Osaaminen ja työllisyys -verkosto

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	9
1 JOHDANTO	11
1.1 Ammatilliseen koulutukseen kohdistuneita muutoksia 2000-luvulla.....	11
1.2 Koulutustasossa on alueellisia eroja.....	14
2 AMMATILLINEN KOULUTUS ETELÄ-POHJANMAALLA	16
2.1 Yleiskuvaus alueesta ja koulutusrakenteesta.....	16
2.2 Koulutuskeskus SEDU	17
2.3 Järviseudun ammatti-instituutti (JAMI)	17
2.4 Suupohjan ammatti-instituutti	18
3 AMMATILLINEN KOULUTUS POHJOIS-POHJANMAALLA	19
3.1 Yleiskuvaus alueesta ja koulutusrakenteesta.....	19
3.2 Koulutuskeskus JEDU.....	19
4 AMMATILLINEN KOULUTUS POHJOIS-KARJALASSA	21
4.1 Yleiskuvaus alueesta ja koulutusrakenteesta.....	21
4.2 Pohjois-Karjalan ammattiopisto	22
5 HAASTATTELUJEN YHTEENVETO	24
5.1 Ammatillisen koulutuksen reformi ja yritysysteistyö	24
5.2 Maaseudun ammatillisen koulutuksen merkittävimmät lähitulevaisuuden haasteet	25
6. YHTEENVETO	26
LÄHTEET	27

TIIVISTELMÄ

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on 2000-luvulla tapahtunut muutoksia, kun koulutuspolitiikka on tavoitellut säästöjä ja keskittämistä. Tämä on vaikuttanut myös ammatillisen koulutuksen järjestämiseen maaseutualueilla siten, että koulutuksen saavutettavuudessa ja valinnanmahdollisuuksissa on alueellisia eroja.

Yksi syy politiikan muutokseen on ollut tarve vastata alueellisesti eriytyvään väestökehitykseen. Pienenevän nuorisokäluokan takia joillekin ammatillisen koulutuksen aloille on vaikea saada riittävästi opiskelijoita, erityisesti maaseutualueilla. Samaan aikaan monessa maaseudun yrityksessä on työvoimapula.

Tässä raportissa maaseudun ammatillisen koulutuksen tilannetta 2000-luvulla tarkastellaan kolmen esimerkkimaakunnan eli Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan kautta. Aineistona on käytetty tilastotietoja, ammatillisten oppilaitosten virallisia dokumentteja kuten esimerkiksi toimintakertomuksia sekä haastatteluja. Näiden perusteella voidaan todeta, että ammatillisilla oppilaitoksilla on merkittävä rooli paikallisen elinvoimaisuuden kannalta. Yhtenä tulevaisuuden

suurimpana haasteena on kuitenkin se, että mikäli koulutustarjonta jatkaa keskittymistä maakuntakeskuksiin reuna-alueiden kustannuksella, se tulee heijastumaan koko alueen elinvoimaisuuteen.

Selvityksessä tarkastelluissa esimerkkioppilaitoksissa tehtiin aktiivista yhteistyötä työelämän ja alueen yritysten kanssa. Oppilaitoshaastatteluisa suhtautuminen vuoden 2018 alusta voimaan tulleeseen ammatillisen koulutuksen reformiin jakautui kahtia. Osa haastatelluista totesi heidän jo toteuttaneen useita reformin mukaisia käytäntöjä omassa oppilaitoksessaan. Osa vastaajista sitä vastoin oli huolissaan reformin myötä muuttuvasta työelämäyhteistyöstä. Erityisesti pohdittiin sitä, millaisia valmiuksia yrityksissä on varmistaa, että oppimisympäristöt ovat riittävän laadukkaita ja että riittävän ammattitaidon kehittyminen voidaan varmistaa. Maaseudulla järjestettävän ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tulevaisuuden uhkana pidettiin myös ammatillisen reformin myötä muutuvaa rahoitusjärjestelmää, joka aiheuttaa haasteita erityisesti korkea työttömyysasteen alueilla, joilla valmistuneiden pääsy työelämään on hitaampaa ja epävarmempaa.

ABSTRACT

THE STATE OF THE VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN RURAL AREAS

Finnish education policy has been under many changes during the 21st century and faced pressures for cost cuts and centralization. This has affected e.g. the organization of vocational education and training in rural areas and has led to regionally differentiated educational availabilities and possibilities of choices.

One of the reasons for the policy change is to react for regionally differentiated demographics. Because of the decreasing number of the youth, there have been difficulties in getting students in certain lines of vocational education. Especially rural areas have encountered this problem. At the same time, there is a shortage of labour in many rural enterprises.

In this paper the state of the vocational education and training in the 21st century has been examined through three regions, which are South Ostrobothnia, North Ostrobothnia and North Karelia. The research material is collected by using statistics, official documents from vocational education institutions, for example annual reports and interviews. On the grounds of these can be concluded that vocational education institutions have significant

regional importance. Nevertheless, one major challenge in the future is whether vocational education continues to centralize to the provincial centre at the expense of peripheral areas.

Vocational education institutions examined in the study actively cooperated with working life and companies in the region. In interviews made with education institution representatives, the attitude towards the vocational education reform, which entered into force in 2018, was somewhat divided. Some interviewed said they had already implemented a number of reform policies on their own institution. On the other hand, some respondents were worried about the change in working life cooperation as a result of the reform. Particularly, worries were expressed as for the ability of companies to ensure good-quality learning environments and sufficient qualifications of the students. From the point of view of vocational education and training in rural areas, the change of the financial system also worries some of the respondents. This challenges especially areas with high unemployment rate where it is more difficult for the students to find a job after the completion of studies.

1 JOHDANTO

1.1 AMMATILLISEEN KOULUTUKSEEN KOHDISTUNEITA MUUTOKSIA 2000-LUVULLA

Peruskoulusta toiselle asteelle siirtyminen on merkittävä nuoren elämään kuuluva taitekohta, joka määrittää tulevaisuutta pitkälle eteenpäin. Opintopolun jatkuminen toiselle asteelle on tärkeää paitsi nuorten oman tulevaisuuden, myös maaseutualueiden tulevaisuudennäkymien kannalta. Yksilöiden tekemät valinnat ja toisaalta toimintaympäristö, joka asettaa mahdollisuudet ja rajat tehtäville päätöksille, vaikuttavat siihen, millaisiksi maaseutualueet muodostuvat. Yksi tällainen merkittävä poliittisen päätöksenteon ja yksilöiden tekemien valintojen kenttä on koulutus ja opiskelu.

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on 2000-luvulla tapahtunut muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Virallinen koulutuspolitiikka on 2000-luvulla ajanut keskittämistä, jonka tavoitteena on ollut synnyttää riittävän vahvoja ammatillisen koulutuksen toimijoita ja vähintään maakuntatasoinen koulutuksen järjestäjien pohja. Taustalla on vaikuttanut tarve sopeuttaa koulutusjärjestelmää vastaamaan alueellisesti eriytyvään väestökehitykseen sekä kansallisen kilpailukyvyyn ja kustannustehokkuuden vaatimuksiin.

Kehityksen myötä ammatillisia oppilaitoksia on siirtynyt kuntayhtymiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2006 asettama tavoite vähentää ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien määrää näkyy toteutuneen. Ammatillista koulutusta kootaan kuntayhtymiin, jotka yleensä ovat perustaltaan seudullisia tai maakunnallisia, lähikunnat kattavia. Ammatillisen koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle, säätiölle tai valtion liikelaitokselle. Koulutusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksessa. Koulutuksen järjestäjän tulee toimia yhteistyössä alueella toimivien ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998).¹

Pohjoismaiseen hyvinvointivaltion koulutuspolitiikkaan on kuulunut mahdollisuuksien tasa-arvo, jossa kaikille nuorille on pyritty takaamaan tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet perhetaustasta, sukupuolesta ja asuinpaikasta riippumatta. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien yhtenäistä kouluverkkoa on Suomessa alettu purkaa. Valinnanvapauksien lisääntyminen ja oppilaitosten erikoistuminen on merkinnyt muun muassa koulutusjärjestelmän alueellisen järjestelmän murtumista. Ammatillisen koulutuksen oppilaitoksia on lakkautettu ja koulutustarjontaa on karsittu. Joidenkin näkemysten mukaan Suomen reuna-alueiden toisen asteen koulutusmahdollisuuksia on karsittu runsaalla kädellä.²

Muutoksia on tapahtunut ensinnäkin oppilaitosten lukumäärissä. Vuonna 2002 ammatillisia oppilaitoksia oli 196 ja vuonna 2011 sitä vastoin 129. Suhteellisesti määrä pieneni 34,2 prosenttia. Kaikkiaan oppilaitoksia, joissa opiskelee toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoita, on vuoden 2011 tietojen perusteella 215, kun vastaava luku vuotta aiemmin oli 223 ja vuonna 2000 vielä 330. Seitsemässä seutukunnassa ei enää vuonna 2009 järjestetty ammatillista koulutusta. Näiden lisäksi oli 23 seutukuntaa, joissa ammatillisten oppilaitosten määrä väheni. Erityisen paljon oppilaitoksia väheni Helsingin (10 oppilaitosta), Lahden (7 oppilaitosta), Jyväskylän (5 oppilaitosta) sekä Seinäjoen seutukunnassa (5 oppilaitosta). Vain Oulun seutukunnassa ammatillisten oppilaitosten määrä lisääntyi (kolmella). Kahteen seutukuntaan (Oulunkaari ja Ylä-Savo) on perustettu ammatillinen oppilaitos vuoden 2002 jälkeen.³ Ammatillisen koulutuksen oppilaitosten määrä on vähentynyt, mikä on ollut suurempia yksiköitä tavoittelevan ammattiopistostrategian mukaista.⁴

2 Tuuva-Hongisto, Sari – Pöysä, Ville – Armila, Päivi: Syrjäkyläien nuoret - unohdetut kuntalaiset? Kaks - Kunnallisan alan kehittämistä - säätiö. 2016, 35.

3 Honkasalo, Riku – Nyyssölä, Kari: Koulutuksen järjestäminen kohti 2020-lukua. Kuntarakenteen, oppilaitosverkoston ja ohjauksen nykytilanne sekä kehitysnäkymät. Tilannekatsaus huhtikuun 2012. Opetushallitus Muistiot 2012:2, 12-13.

4 Honkasalo – Nyyssölä, 15.

1 Kuntarakenne muutoksessa – entä koulutuspalvelut? Paras ARTU-ohjelman tutkimuksia 26. 2013, 31-33.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjämäärän selvää laskua selittää opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2006 käynnistämä hanke, jonka tavoitteena on ollut edistää järjestäjaverkon kokoamista ja ammatillisen koulutuksen kehittämistä kokonaisuutena. Hanketta edisti PARAS-lain ammatillisen koulutuksen järjestäjille asettama 50 000 asukkaan minimiväestöpohjavaatimus (koskee vain kuntia ja kuntayhtymiä, ei säätiöitä ym.) Valtioneuvoston vuosille 2007–2012 vahvistaman koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan haluttiin koulutuksen järjestäjistä muodostaa alueellisia tai muutoin vahvoja ammattiopistoja, joiden toiminta kattaa kaikki ammatillisen koulutuksen palvelut, kehittämistoiminnot ja opetusyksiköt.⁵

Opetus- ja kulttuuriministeriön ammattiopistostrategia on tähännyt koulutustarjonnan tehostamiseen. Vuosina 2000–2009 ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien määrä väheni neljänneksellä ja oppilaitosten määrä vielä enemmän eli kolmanneksella.⁶ Samalla ammatillisten oppilaitosten keskikoko on yli kaksinkertaistunut. Tämä ei tarkoita sitä, että ammatillinen koulutus olisi keskittynyt yksittäisten oppilaitosten lakkauttamisten myötä. Ilmiö kertoo siitä, että olemassa olevia oppilaitoksia on hallinnollisesti yhdistetty saman koulutuksen järjestäjän alaisuuteen, monialaisiksi suuropilaitoksiksi. Erilaisten kuntayhtymien sivutoimipisteitä ei oteta tilastoinnissa erikseen oppilaitoksina huomioon.⁷ Oppilaitosten vähenemisen voi nähdä johtuvan tilastointitavasta. Vuosien 2000 ja 2011 välillä on syntynyt lukuisia kuntayhtymiä, jotka tilastoissa luokituvat yhdeksi oppilaitokseksi sen pääpaikan mukaan. Toisin sanoen kyse on ammatillisen koulutuksen järjestäjäpohjan muutoksesta eikä oppilaitostarjonnan vähenemisestä. Tähän on paljolti vaikuttanut opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2006 asettama tavoite vähentää ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien määrää, jonka saavuttamista on vauhditettu taloudellisella tuella. Oppilaitosverkon kehittämiseen liittyvät rakenteelliset toimet ovat olleet vahvasti valtakunnallisesti ohjattuja.⁸ Kriittisempiäkin näkemyksiä on: Armilan ym. mukaan toteutettu politiikka on tuottanut maan sisälle alueellista segregatiota, jossa erityisesti maan reuna-alueiden toisen asteen koulutusmahdollisuuksia on köyhdytetty.⁹

Ilmiö näkyy myös opetushallituksen tilastopalvelu Vipusen tilastoissa. Selvitystä varten Vipusesta listattiin kaikki ammatillisen koulutuksen oppilaitokset vuosilta 2005–2015. Mukaan otettiin ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset, ammatilliset erikoisoppilaitokset, ammatilliset erityisoppilaitokset, ammatilliset oppilaitokset, kansanopistot, liikunnan koulutuskeskukset, musiikkioppilaitokset, muut oppilaitokset ja opintokeskukset. Tilastoista havaittiin, että ajanjaksona 2005–2015 on oppilaitosten lukumäärä vähentynyt lähes jokaisessa maakunnassa. Kun vuonna 2005 Suomessa oli edellä luetellut kriteerit täyttäviä ammatillisen koulutuksen oppilaitoksia 349, oli 2015 määrä pudonnut 237:ään. Käytännössä tämä on pääosin tarkoittanut erillisten oppilaitosten yhdistymistä suurempien kokonaisuusien alle. Tätä ilmentää hyvin se, että kun 2005 opiskelijoita/oppilaitos oli keskimäärin 550, oli kymmenen vuoden kuluttua keskimääräinen opiskelijamäärä lähes kaksinkertaistunut 984 opiskelijaan.

Tiedot on ilmoitettu oppilaitoksen päätoimipisteen mukaan, jolloin kaikki toimipisteet ja koulutusyksiköt eivät näy listauksessa. Lisäksi moni oppilaitos ilmoittaa erikseen toiminta-alueensa kunnat, vaikkei niillä olekaan kaikissa kyseisissä kunnissa kiinteää toimipistettä. Jotkin oppilaitokset myös ilmoittavat olevansa valtakunnallisia koulutustoimijoita. Muutosta koskien toimipisteiden määrää tai paikkakuntia, joissa koulutusta tarjotaan, ei siis suoraan voi päätellä edellä mainittujen tilastotietojen pohjalta, koska tietoja oppilaitosten kaikista toimipaikoista ei ole saatavilla. Vertailtaessa vuoden 2005 ja 2015 oppilaitoslistauksia pystyy kuitenkin päättelemään, että varsin moni silloin erillisenä tietyssä maaseutukunnassa toiminut oppilaitos on nykyään osa suurempaa oppilaitoskokonaisuutta, joka kuitenkin on säilynyt toimipisteen tasolla.

Jotta toimipistetarkastelu oli mahdollista, käytiin selvitystä varten läpi vuonna 2017 toiminnassa olleiden ammatillisten oppilaitosten verkkosivut, joista saatiin toimipiste-, toimintayksikkö- ja koulutusyksikkötiedot. Tarkasteluun otettiin yksinomaan ne oppilaitokset, joiden päätoimipiste tai jokin toimipisteistä sijaitsee maaseutukunnassa. Maaseutukunnan määrittelyssä käytettiin apuna paikkatietopohjaista kaupunki–maaseutu-luokittelua, josta poimittiin ne kunnat, jotka muodostuvat yksinomaan maaseutumaisista alueista (yhteensä 171 manner-Suomen kuntaa). Näistä 67 kunnassa

5 Honkasalo – Nyyssölä, 36.

6 Kumpulainen, Timo (toim.): Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2010. Opetushallitus. Koulutuksen Seurantareportti 2014:10, 13.

7 Mehtäläinen, Jouko – Jokinen, Hannu – Välijärvi, Jouni: Kuntarakenne muutoksessa – entä koulutuspalvelut? Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 26, Kuntaliitto 2013, 76.

8 Mehtäläinen et al. 2013, 81–82.

9 Armila, Päivi – Halonen, Terhi – Käyhkö, Mari (toim.) Reunamerkinnot ja hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 117. 2016, 75–76.

löytyi vuonna 2017 maininta ammatillisen koulutuksen oppilaitoksesta tai sen toimipisteestä.¹⁰

Alueiden välillä erot ammatillisen koulutuksen saavutettavuudessa ovat suuria. Etelä-Suomessa korkeintaan kymmenen kilometrin etäisyydellä ammatillisesta koulutuksesta asui 88 % 16-vuotiaista nuorista vuonna 2015. Vastaava luku Itä-Suomen osalta oli 62 % ja Lapin kohdalla 70 %. Myös valinnanmahdollisuudet ammatillisten koulutusalojen suhteen ovat kaventuneet erityisesti maaseutualueilla. Esimerkiksi Etelä-Suomessa korkeintaan kymmenen kilometrin päässä kolmen eri ammatillisen koulutusalan tarjonnasta asui 82,7 % peruskoulun päättäneistä nuorista. Heikoin tilanne oli Itä-Suomessa, jossa kolmen eri koulutusalan saavutettavuus oli 54,6 %. Lisäksi saavutettavuusluvut jäävät Pohjois-Suomessa (60,7 %) ja Länsi- ja Sisä-Suomessa (60,8 %) kauas maan keskiarvosta, joka oli 70,1 %.¹¹ Suuremmissa kaupungeissa ja maakuntakeskuksissa ammatillisen koulutuksen opintotarjonta on reuna-alueita monipuolisempaa.

Näin ollen peruskoulun päättävän nuoren toivealaa ei välttämättä löydy lapsuuden kotia lähimmän toimipisteen opetustarjonnasta. Mikäli haluaa opiskella juuri haluamallaan koulutuslinjalla, on edessä joko muutto pois kotoa tai mahdollisesti usealla kymmenellä kilometrillä pidetty koulumatka.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien omia näkemyksiä opiskelusta ja tulevaisuudennäkymistä kartoittavan Amisbarometrin vuoden 2017 tulosten mukaan 22%:lla vastaajista yhdensuuntainen matka oppilaitokseen on 20–50 kilometriä ja peräti 9 %:lla vastaajista se on jo yli 50 kilometriä. Valmius muuttaa toiselle paikkakunnalle on kuitenkin suhteellisen alhainen, sillä vuoden 2017 kyselyssä 16 % vastaajista on muuttanut toiselle paikkakunnalle opiskelujensa vuoksi.

Julkisen talouden velkaantumisen takia koulutuksen taloudellisesti kestävään järjestämiseen on eri hallitusohjelmissa yritetty keksiä uudenlaisia ratkaisuja. Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa vuodelta 2011 todetaan, että hallituksen tavoitteena on koulutuksen ennakoinnilla ohjata koulutuksen ja tutkintojen rakenteita, sisältöjä ja määrällistä tarjontaa. Samalla oppilaitosverkosto haluttiin sopeut-

taa väestökehitykseen. Lisäksi haluttiin uudistaa ammatillisen koulutuksen rahoitus tukemaan koko ikäluokan kouluttamista, koulutuksen läpäisemistä ja nopeampaa siirtymistä työelämään. Oppilaitoksia myös haluttiin palkita laadusta ja laadun parantamisesta.¹²

Juha Sipilän hallitusohjelman yksi kärkihankkeista on ammatillisen koulutuksen reformi, joka astui voimaan vuoden 2018 alusta. Sen tarkoituksena on uudistaa ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, tutkintojärjestelmää ja järjestäjärankenteita. Reformissa lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistetään uudeksi laiksi. Lisäksi ammatillisten tutkintojen määrä puolittuu ja yksilöllinen valinnaisuus ja erikoistuminen tutkinnon sisällä lisääntyvät. Oppiminen tapahtuu tulevaisuudessa aiempaa enemmän työpaikoilla, kun koulutuksen järjestäjä ja työpaikan edustaja solmivat koulutus-sopimuksen tutkinnon osasta tai sitä pienemmästä kokonaisuudesta, joka opiskelijan on työssäoppimisjaksolla tarkoitus oppia. Opiskelija ei tällä sopimuksella ole työsuhteessa, joten hänelle ei makseta palkkaa. Myöskään työnantajalle ei makseta korvausta koulutus-sopimuksesta. Yksilöllisesti tehty koulutus-sopimus mahdollistaa muun muassa sen, että opiskelijalla jo entuudestaan olevaa osaamista ei tarvitse opiskella enää uudelleen. Oma osaaminen osoitetaan näytöissä, jolloin myös valmistuminen nopeutuu. Näin esimerkiksi harrastukset tai aikaisemman työelämäkokemuksen voi tätä kautta sisällyttää tutkinnon osaksi. Ammatillinen osaaminen osoitetaan näytöissä, joita arvioivat opettaja ja työelämän edustaja yhdessä, ja ne järjestetään pääasiassa työpaikoilla. Kouluttautuminen oppisopimusperiaatteella säilyy reformissa edelleen mahdollisena¹³.

Ammatillisen koulutuksen reformin mukana myös oppilaitosten rahoitusjärjestelmä muuttuu. Rahoitus koostuu perusrahoituksesta (50 %), joka takaa koulutuksen kaikilla aloilla ja kaikille opiskelijoille. Suoritetuista tutkinnoista ja tutkinnon osista saatu rahoitus on 35 % kokonaisrahoituksesta. Lisäksi 15 % rahoituksesta saadaan työllistymisen tai jatko-opintoihin siirtyminen perusteella. Myös opettajan työnkuva ja rooli muuttuvat, kun työssä painottuu ohjaava ja valmentava ote.¹⁴

¹⁰ Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutu-luokituksen palauttaminen oppilaitostarkastelua varten kuntapohjaiseksi ja rajautuminen yksinomaan maaseutualueista koostuviin kuntiin jättää joitain sellaisia kuntia pois tarkastelusta, jotka pääosin ovat maaseutumaisia ja joissa kaupunkialueiden osuus on vähäinen. Tällaisia ovat esimerkiksi Ilmajoki, jossa toimii Suomen suurimpiin kuuluva kansanopisto Etelä-Pohjanmaan opisto tai Mynämäki, jossa on Raision seudun koulutuskuntayhtymä Rasekon toimipiste.

¹¹ Aluehallintovirasto. Vähintään kolmen koulutusalan saavutettavuus. [https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/ammattillinen-koulutus](https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/kolme-koulutusala&Milli%20et%C3%A4isyydell%C3%A4%20alueen%2016-vuotiaille%20on%20tarjolla%20ammattillista%20koulutusta?https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/ammattillinen-koulutus)

¹² Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 33–34.

¹³ Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ammatillisen koulutuksen reformi. Mikä muuttuu ammatillisessa koulutuksessa työelämälle? Luettavissa: http://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM_AKR_mika_muuttuu_tyolama.pdf/9f7fb2b6-ab52-4dc1-861e-af5aace194

¹⁴ Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ammatillisen koulutuksen reformi. Mikä muuttuu ammatillisen koulutuksen järjestäjälle? Luettavissa: <http://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+jarjestajalle.pdf/43824d21-bf2a-4a57-a872-b3bcd3f01b67>

Kokonaisuudessaan reformin tavoitteena on vahvistaa yksilöllisiä opintopolkujakin sekä yritysten roolia työssäoppimisen ympäristöinä. Esimerkiksi Amisbarometrin 2017 vastaajista 38 % oli sitä mieltä, että työssäoppimista voisi olla enemmän osana opintoja. Näin ajattelevien määrä on lisääntynyt vuodesta 2015. Eri opintomuodoista juuri työssäoppimisen lisääntymistä toivotaan eniten. Reformissa on kuitenkin nähty mahdollisuuksien rinnalla myös uhkakuvia siitä, heikentyvätkö koulutusmahdollisuudet maaseutualueilla entisestään. Erityisesti on kannettu huolta resurssien leikkauksista ja siitä, millaiset valmiudet yrityksissä on vastaanottaa lisääntyvässä määrin opiskelijoita ja luoda laadukkaita työssäoppimisen ympäristöjä yhteistyössä oppilaitosten kanssa.

1.2 KOULUTUSTASOSSA ON ALUEELLISIA EROJA

Koulutustaso vaihtelee Suomessa alueittain ja sukupuolen mukaan. Vuonna 2014 Suomessa oli keskiasteen tutkinnon suorittaneita 45 %, korkeaasteen tutkinnon suorittaneita 32 % ja perusasteen tutkinnon suorittaneita 23 % kaikista tutkinnon suorittaneista. Naisten ja miesten koulutustasot ovat eriytyneet koko maassa, ja sukupuolten välinen ero näkyy naisten miehiä korkeampana koulutuksena. Paikkatietopohjaisen kaupunki–maaseutuluokituksen mukaan tarkasteltuna ainoastaan perusasteen tutkinnon (kansa-, keski- ja peruskoulu) suorittaneiden miesten osuus oli naisia suurempi jokaisessa aluetyypissä vuonna 2014. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla ainoastaan perusasteen tutkinnon suorittaneiden miesten osuus oli lähes 30 %. Vastaavasti korkeaasteen tutkinnon suorittaneiden naisten osuus oli vuonna 2014 miehiä huomattavasti korkeampi jokaisessa aluetyypissä.¹⁵

Ilmiö, jossa erityisesti nuoret naiset muuttavat herkemmin pois maaseudulta, on samansuuntainen myös muualla Euroopassa ja esimerkiksi Ruotsissa. Valmius muuttoon on korkea varsinkin 20–35-vuotiaiden keskuudessa.¹⁶ Samaan aikaan miehet ovat taipuvaisempia jäämään maaseudulle. Ilmiötä on selitetty muun muassa maaseudun naisille tarjoamilla epäedullisilla työmarkkinoilla. Nuorten naisten maalta muuttaminen on kuitenkin monimutkainen ilmiö, joka sisältää koulutukseen ja työllistymiseen kytkeytyvien henkilökohtaisten va-

lintojen lisäksi elämäntapaan liittyviä ulottuvuuksia. Kaupunkien houkuttelevuutta asuinpaikkana nuorten naisten käsityksissä lisäävät esimerkiksi monipuolisemmat mahdollisuudet uralla etenemiseen ja laajemmat vapaa-ajan viettomahdollisuudet.¹⁷

Kaikkien 20–64-vuotiaiden keskiasteen¹⁸ tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden tarkastelun, sukupuolen ja paikkatietopohjaisen kaupunki–maaseutuluokituksen mukaan osoittaa, että naiset olivat Suomessa vuonna 2014 miehiä korkeammin koulutettuja kaupungin läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla kaikissa ikäluokissa. Vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden 20–24-vuotiaiden naisten ja miesten osuuksien välillä ei ollut suurta eroa vuonna 2014 kaupunkien läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla, mutta ikäluokasta 25–29 lähtien naisten ja miesten koulutustasot eroavat toisistaan. Harvaan asutulla maaseudulla keskiasteen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden miesten osuus oli kaikkein pienin.¹⁹

Amisbarometrin mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien alle 25-vuotiaiden nuorten usko siihen, että koulutus parantaa työnsaantimahdollisuuksia, on vahva (81 % samaa tai täysin samaa mieltä). Vaikka valmius muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelujen vuoksi on verrattain alhainen, yli puolet vastaajista olisi ollut valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle työpaikan perässä (65 %).²⁰ Saman ikäluokan tulevaisuuden työpaikan tärkeimmässä kriteerissä korostuivat työn mielekyys, palkkataso, jonka takia ei tarvitsisi olla huolissaan tulevaisuudesta, sekä työpaikan turvallisuus ja pysyvyys.²¹ Vastaukset ovat mielenkiintoisia, kun pohditaan esimerkiksi sitä, miksi jotkut ammatillisten oppilaitosten koulutusalat eivät ole nuorten hakijoiden suosiossa ja millaisia keinoja työvoimapolusta kärsivillä aloilla on saada riittävästi työntekijöitä. Monissa maaseudun pk-yrityksissä on työvoimapula, jonka takia maahanmuuttajatyövoimasta on tullut monelle maaseudun pk-yritykselle erittäin tärkeää yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta.²² Ainakin barometrin tulosten perusteella voi

17 Rauhut, Daniel – Littke, Helene: "A One way ticket to city, please!" on young women leaving the Swedish peripheral region Väster-norrland. *Journal of Rural Studies* 43 (2016), 301–310.

18 Keskiasteen tutkinnon suorittaneilla on koulutusta 11–12 vuotta. Näitä koulutuksia ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1–3 -vuotiset ammatilliset tutkinnot ja ammatilliset perustutkinnot

19 Maaseutukatsaus 2017, 104.

20 Amisbarometri 2017. Kysymys F61 Uskomukset työelämästä. Saatavilla: <http://www.amisbarometri.fi/aineisto/>

21 Amisbarometri 2017. Kysymys F62 Mikä on työssä tärkeintä. Saatavilla: <http://www.amisbarometri.fi/aineisto/>

22 Suutari, Timo – Lämsä, Anna-Majja – Lähdesmäki, Merja – Mattila, Markku: Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä. Yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 161.

15 Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7/2017, 101–102.

16 Johansson, Mats: Young women and rural exodus – Swedish experiences. *Journal of Rural Studies* 43 (2016) 291–300.

kuitenkin päätellä, ettei pienipalkkainen työ, jossa on vain vähän mahdollisuuksia toteuttaa itseään tai kokea työtään merkitykselliseksi, ole nuorten opiskelijoiden suosiossa.

Seuraavissa luvuissa koulutuspoliittisten päätösten seurauksia eri alueille tarkastellaan yksityiskohtaisemmin. Luvuissa kaksi, kolme ja neljä ammatillisen koulutuksen järjestämistä maaseutualueilla tarkastellaan kolmen esimerkkimaakunnan eli Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan kautta. Tarkastelu kohdistuu maakunnan ammatillisen koulutuksen toiminnan muutoksiin vuodesta 2010 eteenpäin. Selvityksen

lähteaineistona ovat oppilaitosten tilinpäätökset, vuosi- ja toimintakertomukset sekä uusien opiskelijoiden hakijan oppaat. Näiden aineistojen pohjalta on selvitetty ennen kaikkea sitä, minkälaisia muutoksia oppilaitosten toimipisteverkostossa ja toiminnassa yleisesti on tapahtunut ja minkälaisessa toimintaympäristössä ammatillista koulutusta maaseutualueilla järjestetään 2010-luvulla. Virallisten dokumenttien tietoja on syvennetty kyseisten maakuntien oppilaitoksissa työskentelevien henkilöiden haastatteluilla. Näiden haastattelujen yhteenveto on koottu lukuun viisi.

2 AMMATILLINEN KOULUTUS ETELÄ-POHJANMAALLA

2.1 YLEISKUVAUS ALUEESTA JA KOULUTUSRAKENTEESTA

Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskus on Seinäjoki ja asukkaita maakunnassa on 191 860 henkilöä. Seutukunnista väestöllisesti suurin on Seinäjoen seutu. Etelä-Pohjanmaa on alkutuotannon sekä elintarvikkeiden jalostuksen osalta kansallisesti erikoistunein maakunta tarkasteltiinpa alaa toimipaikkojen, henkilöstön tai liikevaihdon näkökulmasta.²³

Seinäjoki on 2000-luvun alkuvuosista lähtien ollut Suomen nopeimmin väestöltään kasvava maakuntakeskus.²⁴ Toisaalta muutto Etelä-Pohjanmaan maakuntaan on ollut tappiollista 1980-luvulta lähtien. Suurimpana syynä on opiskeluaan lähtevien nuorten poismuutto. Vuosina 2010–2012 maakunta sai muuttovoittoa viidestä eri maakunnasta, eniten Keski-Pohjanmaalta ja Päijät-Hämeestä. Suurimmat muuttotappiot ovat aiheutuneet Pirkanmaalle ja Uudellemaalle. Toisaalta väestönkasvu ei koske koko maakuntaa, ja esimerkiksi vuonna 2012 Seinäjoen, Ilmajoen ja Lapuan väkiluku kasvoi, kun muissa maakunnan kunnissa väestö väheni. Näissä kolmessa kunnassa väkiluvun enustetaan kasvavan myös tulevaisuudessa. Lisäksi erot eri kuntien ikärakenteessa ovat huomattavia.²⁵

Etelä-Pohjanmaan koulutustaso on koko maan keskiarvoa alhaisempi, vaikka onkin noussut tasaisesti nuorten ikäluokkien kouluttauessa. Väestön koulutustasossa on myös eroja ikäryhmittäin ja alueittain. Vuonna 2012 eniten perusasteen tutkinnon suorittaneita oli tekniikan alalla. Toiseksi eniten oli kaupallisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkinnon suorittaneita.²⁶

Etelä-Pohjanmaalla koulutuksen järjestämiseen kohdistuu paineita, jotka johtuvat aloituspaikkojen karsimisesta, tehostamisesta, nuorten ikäluokkien pienentymisestä, aikuiskoulutuksen kehittämistarpeesta ja toimintojen keskittämisestä. Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategian mukaan koulutuksen

työelämävastaavuutta on tärkeää edistää, mutta se edellyttää koulutuksen tarjoajilta herkkyyttä suunnata koulutus oikealla tavalla. Etelä-Pohjanmaalla reagointikykyä muutoksiin halutaan edistää, sillä tavoitteena on olla työelämän ja oppimisen integraation mallimaakunta.²⁷ Yksi maakuntasuunnitelman tavoite vuodelle 2040 onkin koulutusjärjestelmän kehittäminen. Tähän pääsemiseksi halutaan varmistaa, että nuoret siirtyvät toiselta asteelta ja vapaasta sivistystyöstä korkea-asteelle. Tavoitteena myös on, ettei yksikään nuori jäisi jatko-opintojen ulkopuolelle. Lisäksi maakunnassa pyritään kehittämään toisen asteen ja korkea-asteen koulutusta vastaamaan työelämän muuttuvia tarpeita. Toisen asteen koulutuksen sisällöistä, työnjaosta ja koulutusrakenteiden kehittämisestä halutaan käydä avointa vuoropuhelua.²⁸

Etelä-Pohjanmaalla on suhteellisen monipuolinen ammatillisen koulutuksen kenttä. Maakunnassa on kolme ammatillista oppilaitosta: Koulutuskeskus SEDU, Suupohjan ammatti-instituutti ja Järviseudun ammatti-instituutti. Etelä-Pohjanmaalla yksi tulevaisuuden tavoite on se, että tulevaisuudessa kehitetään kansainvälisiä ja elinkeinoelämälähtöisiä tutkinto-ohjelmia ja täydennyskoulutuskokonaisuuksia. Paikallisen elinkeinoelämän viesti koulutuksen kehittämiseksi on ollut se, että ammatillisen toisen asteen ja korkea-asteen koulutuksessa on vahvistettava opiskelijoiden kansainvälisiä valmiuksia. Tämä voi vaatia uusia koulutusohjelmia tai olemassa olevien koulutusohjelmien uudistamista. Etelä-Pohjanmaalla tiedostetaan, että oman koulutustarjonnan lisäksi on luotava yhteyksiä maakunnan ulkopuolelle kansallisesti ja kansainvälisesti. Erityisesti Koulutuskeskus SEDU on keskittynyt koulutustoiminnassaan kansainvälisyyteen ja yrittäjyyteen.²⁹

23 Älykäs ja erottuva – Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia. 2014, 17.

24 Etelä-Pohjanmaan Tulevaisuuden eväät. Maakuntasuunnitelma 2040 & maakuntaohjelma 2014–2017, 29.

25 Etelä-Pohjanmaan Tulevaisuuden eväät. Maakuntasuunnitelma 2040 & maakuntaohjelma 2014–2017, 9–11.

26 Sama, 11.

27 Sama, 42–43.

28 Sama, 45–47.

29 Älykkään erikoistumisen strategia, 50–51.

2.2 KOULUTUSKESKUS SEDU

Koulutuskeskus SEDU järjestää ammatillista koulutusta eri puolilla Etelä-Pohjanmaata Seinäjoella, Ähtärissä, Lappajärvellä, Lapualla, Jurvassa, Kurikassa, Kauhajoella ja Ilmajoella. SEDUssa on mahdollista opiskella seitsemällä eri koulutuslalla, ja vuonna 2017 oli tarjolla 38 ammatillisen koulutuksen perustutkintoa, joista yksi oli englanninkielinen lähihoitajan perustutkinto. SEDUn toimipisteverkosto on pysynyt 2010-luvulla ennallaan, toisin sanoen toimipisteiden toimintaa ei ole eri paikkakunnilla lakkautettu. Sitä vastoin koulutustarjonta on keskittynyt ja on monipuolisinta Seinäjoella. Toiseksi monipuolisimmat koulutusmahdollisuudet ovat Lapualla. Toisaalta vuodesta 2010 lähtien lähes jokaisessa toimipisteessä opetustarjonta on hieman kaventunut, kun yksittäisiä tutkintoja on jäänyt valikoimasta kokonaan pois.

Koulutuksen arviointineuvoston tekemissä arvioinneissa ovat menestyneet parhaiten suuret, monialaiset koulutuksenjärjestäjät. Suurten koulutustenjärjestäjien sarjassa Koulutuskeskus SEDU on menestynyt arvioinnin kohteena olevissa arvioinneissa säännöllisesti. Esimerkiksi vuonna 2010 tehdyssä toiminnan ulkopuolisessa laatuarvioinnissa SEDU menestyi ammatillisten oppilaitosten joukossa selvästi keskivertoa paremmin. Vuonna 2013 SEDU voitti ammatillisen koulutuksen lautupalkinnon, jonka voi saada tunnustuksena toiminnan, sen kehittämisen ja tulosten laadusta. Palkinnon suuruus on vähintään 50 000 euroa ja se on tarkoitettu toiminnan kehittämiseen.

Vaikka Koulutuskeskus SEDUn toiminta on ollut tuloksetta, valmistauduttiin SEDUssa vuonna 2012 siihen, että koulutuspaikat tulevat väheneään, vaikkakaan eivät erityisen dramaattisesti SEDUn toiminta-alueella. Vuonna 2012 SEDUssa tehtiin organisaatiouudistus, jonka tarkoitus oli vahvistaa eri kampuksia. SEDUn strategia vuosille 2013–2016 oli määritelty *Sedu – rohkeasti osamisen edelläkävijäksi*. Käytännössä tämä tarkoitti muun muassa erilaisia pedagogisia uudistuksia, ja vuosina 2012–2013 kiinnitettiin erityisesti huomiota opettamiseen ja oppimisen pedagogiseen kehittämiseen. Laadukkaan koulutuksen järjestämiseksi päänsäivä tuottaa yleinen tiukeneva talous, joka realisoitui vuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriön leikkauspäätöksiin. Päätöksen mukaan koulutuksen järjestämisluvasta³⁰ leikattiin vuodelta 2014 yhteensä 20 paikkaa, vuodelta 2015 leikattiin 180 ja 2016 vielä 120 koulutuspaikkaa. Samanaikaisesti

leikattiin myös yksikköhintoja.³¹ Julkisen talouden tilan ja leikkausten lisäksi toinen ongelma on nuorten ikäluokkien pieneneminen Etelä-Pohjanmaan maakunnassa.

Valmistautuminen määrärahojen vähenemistä johtuvaan rakennemuutokseen jatkui SEDUssa vuonna 2014. Lisäksi koulutuspaikkojen leikkaukset aiheuttivat sopeutumistoimia. SEDUssa näkemys onkin se, että julkisen talouden kestävyysvaje ja leikkaukset muuttavat ammatillista koulutusta tulevaisuudessakin. Muuttuva työelämä, digitalisaatio, uudet ammatit ja teknologia aiheuttavat tarvetta koulutuksen kehittämiseksi ja uudistamiseksi. Tulevaisuudessa muutoksia on tulossa ainakin koulutuksen järjestämislupiin, koulutus- ja tutkintorakenteisiin, rahoitukseen ja jäsenkuntien maksumuksiin. Uudenlaisessa tilanteessa koulutusmuotojen ja koulutusasteiden yhteistyö korostuu. Vähemmällä resursseilla on saatava aikaan asioita tehokkaammin ja kuitenkin laadukkaasti.

Vuonna 2015 Opetus- ja kulttuuriministeriön tulostutkimuksissa SEDUn ammatillinen peruskoulutus sijoittui valtakunnallisesti jälleen suurten monialaisten koulutuksen järjestäjien joukossa kärkisijoille. Tästä hyvästä kuntayhtymä sai tulosrahoitusta vuodelle 2016 yhteensä noin 2 miljoonaa euroa. Toisaalta Vuodelle 2017 kohdistui noin 10 % leikkaus tulosrahoitukseen. Myllerryksestä huolimatta SEDUn tavoite on olla vahva ammatillisen koulutuksen järjestäjä Etelä-Pohjanmaalla ja tehdä tavoitteellista yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Esimerkiksi Kurikkaan rakennetaan uusia yhteisiä tiloja SEDUlle ja Kurikan lukiolle. Tiloihin mahtuu noin 600 Sedun ja 240 lukion opiskelijaa. Tilaratkaisu tuo uusia yhteistyömahdollisuuksia, sillä Kurikassa on päätetty profiloitua tapahtumatuoittamisen ympärille.

2.3 JÄRVISEUDUN AMMATTI-INSTITUUTTI (JAMI)

Järvisseudun ammatti-instituutti toimii Etelä-Pohjanmaan Järvisseudulla Alajärvellä, Kauhavalla, Kurajoella, Lappajärvellä ja Toysässä. Koulutusta järjestetään yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon aloilla, luonnontieteiden alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalla. Ammatillisia perustutkintoja on valittavana viidellätoista eri linjalla. Monipuolisinta koulutustarjonta on Lappajärvellä, jossa voi valita kahdeksasta eri tutkinnosta.

30 Järjestämisluvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää määräykset koulutusaloista, tutkinnoista, opetuskielistä, kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää, opiskelijamääristä, erityisestä koulutustehtävästä, koulutuksen järjestämismuodosta ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

31 Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitus määräytyy opiskelijajohden määrätyn yksikköhinnan ja opiskelijamäärän tulosta.

Järviseedun ammatti-instituutin toimipisteet ovat säilyneet aikasarjalla 2010–2017 ennallaan, kuten myös tutkintojen määrät. Ainoastaan puualan opetus on siirtynyt aikuisopetuksen puolelle vuonna 2016.

Järviseedun ammatti-instituutissa on valmistauduttu useamman vuoden ajan alueen pienevään nuorisoikäluokkaan. JAMIn vuoden 2012 vuosikertomuksessa todetaan, että oppilaitoksen huolena on oppilasrekrytointi. Alueelle syntyy vain tietty määrä nuoria, joten omalta alueelta uusia opiskelijoita on mahdoton saada suuressa määrin. Ongelmaa on yritetty ratkaista hankkimalla opiskelijoita ulkomailta, mutta myös lähialueilta ja muualta Suomesta. Esimerkiksi vuonna 2011 oppilaita oli yli 40 paikkakunnalta eri puolilta Suomea.

Samaan aikaan alueen väestö ikääntyy, ja joillekin aloille ennustetaan työvoimapulaa. Paikalliset yrittäjät ovatkin olleet huolissaan ammattitaitoisen työvoiman riittävydestä. Tähän vastatakseen JAMI on kouluttanut muun muassa ulkomaalaisia opiskelijoita aloille, joilla on tai tulee olemaan työvoimapula. Yksi tällainen ala on ollut turkistarhaus. Helpotusta opiskelijoiden hankintaan tuo se, että osa JAMIn opiskelijoista tulee Järviseedun ulkopuolelta. Lisäksi vuotuisesta opiskelijamäärästä on neuvoteltu annettavaksi 66 aloituspaikkaa SEDU:lle lähiohitaajakoulutuksen järjestämistä varten Lappajärven toimipisteessä.

JAMI on ollut aktiivisesti mukana työelämäyhteistyöhön liittyvissä hankkeissa. Läheistä hankeyhteistyötä on tehty erityisesti Järvi-Pohjanmaan Yrityspalvelu Oy:n kanssa, joka on vuokralla JAMIn toimitiloissa Alajärvellä. Samoista tiloista löytyvät Seinäjoen ammattikorkeakoulun maakuntakorkeakoulu, Aisapari kehittämissyhistys, JAMIn oppisopimuspalvelut ja JAMI aikuiskoulutus. Tämä mahdollistaa hyvän yhteistyön alueen yrittäjien kanssa. Varsinkin Lappajärven toimipisteen koulutusaloilta valmistuneet opiskelijat ovat työllistyneet yrityksiin hyvin.

Järviseedun ammatti-instituuttia ovat rasittaneet 2010-luvulla oppilaspaikkaleikkaukset, joista suurimmat tapahtuivat vuonna 2015. Lisäksi yksikköhintoja on pienennetty. Vuonna 2015 oppilaitoksessa jouduttiin suorittamaan yt-neuvottelut. Ammatillisen koulutuksen talouden pohjana on opiskelijamäärä ja sen myötä tuleva tulosrahoitus. Valtion tekemät leikkaukset ja oppilaspaikkavähennykset vaikuttavat JAMIssa siten, että

toimintaa täytyy kehittää kustannussäästönäkökulmasta. Leikkausten lisäksi valtakunnallisesti päätettiin vuonna 2014 voimaan tulevasta kielikokeesta, joka on tasoltaan vaativa (B1). JAMIn näkökulmasta tämä tarkoitti sitä, että ulkomaalaisten, esimerkiksi aiemmin mainittujen turkistarhalalle aikovien opiskelijoiden pääsy oppilaitokseen vaikeutui huomattavasti. Muutos vaikutti erityisesti luonnonvara-alaan, jossa merkittävä osa opiskelijoista ja alan työvoimasta on ulkomaalaisia. Kasvavaan työvoimatarpeeseen ja pienentyvään nuorisoikäluokkaan on vastattu jo 1990-luvulta lähtien yrittäjien toiveesta hankkimalla oppilaita ulkomailta, erityisesti Baltian maista ja Venäjän Karjalasta.

2.4 SUUPOHJAN AMMATTI-INSTITUUTTI

Suupohjan ammatti-instituutti perustettiin vuonna 1994 kun Kauhajoen ammattioppilaitos ja Suupohjan kauppaoppilaitos yhdistyivät. Suupohjan ammatti-instituutti tarjoaa opintoja Kauhajoella kolmessa eri toimipisteessä. Opiskeltavia koulutusaloja ovat tekniikan ja liikenteen ala, majoitus- ja ravitsemisala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, luonnontieteiden ala, kulttuuriala, sekä luonnonvara- ja ympäristöala. Samalla tavalla kuin muiden Etelä-Pohjanmaan ammattiopistojen kohdalla, ei Suupohjan ammatti-instituutissa ole suljettu toimipisteitä aikasarjalla 2010–2017. Muutamia yksittäisiä tutkintoja on jäänyt koulutustarjonnasta pois, ja tällä hetkellä Suupohjan ammatti-instituutissa valittavana on yksitoista eri ammatillisen koulutuksen perustutkintoa. Lisäksi on mahdollista suorittaa kaksoistutkinto Teuvan tai Kauhajoen lukioissa.

Ongelmat Suupohjan ammatti-instituutissa ovat samansuuntaisia kuin muissakin alueen oppilaitoksissa. Esimerkiksi vuonna 2014–2015 koulutuskuntayhtymässä jouduttiin kohtaamaan sen historian suurimmat muutostoimet, jotka johtuivat alueellisista ikäluokkaennusteista. Valtakunnalliset päätökset ovat vaikuttaneet oppilaitoksen toimintaan myös Kauhajoella, kun oppilasmäärästä on pitänyt antaa periksi ja taloutta on jouduttu hillitsemään säästöjen ja sopeuttamisten avulla.

3 AMMATILLINEN KOULUTUS POHJOIS-POHJANMAALLA

3.1 YLEISKUVAUS ALUEESTA JA KOULUTUSRAKENTEESTA

Pohjois-Pohjanmaa koostuu erilaisista alueista, ja vaikka maakunta kokonaisuutena on kehittynyt hyvin, on pääkeskuksen ja muiden alueiden välillä suuria alueellisia eroja. Oulun seudulla väkiluku kasvaa ja muualla maakunnassa väestönkehitys pysyy vakaana. Pohjois-Pohjanmaa on ollut 2000-luvulla maakunta, jonka väkiluku on kasvanut joka vuosi. Syynä on korkea luonnollinen väestönlisäys ja maakuntaan muutto. Maakunnan erityinen valtiokortti onkin Suomen nuorin ja tasapainoisin väestörakenne.³² Erityisesti Oulun Eteläisessä väestön ikärakenne on suotuisa, sillä alueen väestössä lasten ja nuorten osuus on valtakunnallisesti tarkasteltuna poikkeuksellisen suuri. Alle 14-vuotiaita on yli 20 % (koko maassa n. 16,5 %).³³

Pohjois-Pohjanmaa on yrittäjyyden maakunta. Alueen korkean osaamisen ja luonnonvarojen hyödyntämisen edellytyksenä on vahva verkostoitunut maakunta. Talouden painopiste on pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, ja niiden kasvua halutaan tukea.³⁴ Maakunnan älykkään erikoistumisen painopistealat ovat ICT- ja ohjelmistoala, perustollisuuden arvoketjut, puhtaat teknologiat ja terveys- ja hyvinvointiteknologia. Maakunnassa on kansainvälisesti tunnustettua osaamista koskien arktisia olosuhteita, ja tähän halutaan panostaa tulevaisuudessakin.

Pohjois-Pohjanmaan Maakuntasuunnitelma 2040 ja Maakuntaohjelma 2014–2017 on otsikoitu nimellä *Nuorten maakunta*. Maakunnan yksi strategisista painopisteistä on löytää keinoja, joilla nuoret pitävät Pohjois-Pohjanmaata hyvänä vaihtoehtona tulevaisuuden kotipaikkana. Kärkiteemoihin kuuluu tämän takia esimerkiksi nuorten koulutuksen ja työllistymisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Pohjois-Pohjanmaalla pidetään tärkeänä, että ammatillinen koulutus vastaa työelämän tarpeita ja on joustavaa.³⁵

Maakuntaohjelman mukaisesti Pohjois-Pohjanmaalla varaudutaan valtion tulevien vuosien koulutusta koskeviin säästöihin. Se, sekä tavoite koulutuksen järjestäjien supistamisesta, tulevat muuttamaan Pohjois-Pohjanmaan osaamisrakenteita ja koulutuksen järjestäjien toimilupia. Laajassa maakunnassa on kuitenkin tärkeää, että koulutuksen tarjonta on riittävää ja että toimipaikkoja sekä yksiköitä on tarpeeksi eri puolilla maakuntaa. Taloudelliseen tilanteeseen vastaaminen edellyttää koulutuksen järjestäjien ja maakunnan eri alueiden yhteistyötä liittyen koulutusohjelmien sisältöön ja aikatauluun. Myös oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä halutaan tiivistää ja löytää uusia käytäntöjä muuttuvassa tilanteessa. OKM:n säästöt ovat tosin jo vaikuttaneet maakunnassa koulutuksen tarjontaan ammatillisessa koulutuksessa. Pohjois-Pohjanmaalla halutaankin varmistaa koulutuksen tarjoaminen koko nuorisoikäluokalle ja turvata koko maakunnan kattava koulutusverkosto. Pohjois-Pohjanmaalla koulutukseen ja muuhun elämään vaikuttavat pitkät etäisyydet ja harva asutus.³⁶

Pohjois-Pohjanmaalla ammatillisen koulutuksen oppilaitoksista suurin on Koulutuskeskus JEDU, joka toimii Oulun eteläpuolella sijaitsevissa kunnissa. Lisäksi Kainuun ammattiopiston yksi toimipiste sijaitsee Kuusamossa, jossa koulutusaloja ovat kone- ja metalliala, sähköala, rakennusala, puuala, kaupan- ja hallinnon ala, kulttuuriala, matkailu-, ravitsemis- ja talousala, sosiaali- ja terveysala sekä kauneudenhoitoala. Seuraavassa luvussa Pohjois-Pohjanmaan osalta keskitytään kuitenkin pelkästään Koulutuskeskus JEDUn toimintaan, sillä oppilaitos toimii kokonaisuudessaan Pohjois-Pohjanmaan alueella.

3.2 KOULUTUSKESKUS JEDU

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä (JEDU) aloitti toimintansa 2012, kun Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä ja Siika-Pyhäjokialueen koulutuskuntayhtymä yhdistyivät. Vuodesta 2018 lähtien oppilaitos on ollut nimeltään Koulutuskeskus JEDU, ja sen toimipisteet sijaitsevat Haapajärvellä, Haapavedellä, Kalajoella, Nivalassa, Oulaisissa, Piippolassa

32 Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma, 15, 24.

33 Osaamista, työtä ja kasvua. Oulun eteläinen 2020. Osaamisstrategia, 5.

34 Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa. Pohjois-Pohjanmaan Nuorten maakunta. Maakuntasuunnitelma 2040, Maakuntaohjelma 2014–2017, 13.

35 Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma, 22–23.

36 Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma, 69–70.

ja Ylivieskassa. JEDU on ammatillisen koulutuksen osalta Pohjois-Suomen toiseksi suurin oppilaitos. JEDUssa on mahdollista opiskella seitsemällä eri koulutuslallalla, joita ovat kulttuuriala, luonnontieteiden ala, luonnonvara- ja ympäristöala, matkailu-, ravitsemis- ja talousala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, tekniikan ja liikenteen ala, sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja opetushallituksen ennusteiden mukaan koulutuksen ja työvoiman tarve kasvaa Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Työpaikkakehitys Pohjois-Pohjanmaalla onkin vuosina 1990–2010 ollut maan toiseksi paras. JEDUssa ajatellaan, että ammatillinen peruskoulutus on lähipalvelu, jonka tulee sijaita lähellä kotia. Vuonna 2012 Pohjois-Pohjanmaa oli maakuntarajat ylittävässä ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa 319 hakijaa miinuksella, eli maakunnasta joutui hakeutumaan pois 319 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa enemmän kuin sinne saapui, koska opiskelupaikkoja ei ollut tarpeeksi. Kyseinen luku oli maan suurin. Sitä vastoin työpaikkakehitys on ollut vuosina 1990–2010 maan toiseksi paras. Lisäksi maakuntaan on tulossa merkittäviä investointeja, jotka lisäävät tuotannollista toimintaa.³⁷ Pohjois-Pohjanmaalla nuorten ikäluokkien kehitys on yksi maan parhaista, ja JEDUn toimintakertomuksessa vuodelta 2012 todetaan, että OKM:n leikkauksissa maakunta tästä syystä on koulutuksen mitoituksessa selvä häviöjä.

Vuonna 2013 OKM:n ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärien vähentäminen vaikutti JEDUun siten, että järjestämislupaan tuli opiskelijoiden enimmäismäärän osalta vähennystä vuoteen 2016 mennessä 106 opiskelijaa. Kaiken kaikkiaan koko Pohjois-Pohjanmaan opiskelijamäärää vähennettiin 285, josta JEDUn osuus oli erittäin merkittävä. Samaan aikaan yksikköhintoja on laskettu ja kustannukset ovat nousseet, joten koulutuskuntayhtymässä aloitettiin säästötoimenpiteet muun muassa lähiopetusta vähentämällä. Lisäksi kulttuurialan opiskelupaikkoja vähennettiin siirtämällä niitä tekniikan ja liikenteen alalle. Ammatillisen koulutuksen uusi rahoitusmalli tuli voimaan vuoden 2017 alusta. Uudessa mallissa painotetaan suorituksia, tutkintojen ja tutkinnon osien määrää sekä vaikuttavuutta, esimerkiksi työllistymistä. Opiskelijamäärään perustuva perusrahoitus väheni uuden järjestelyn myötä huomattavasti. Toisaalta rahoituksen kohdentaminen suoraan koulutuksen järjestäjälle lisää vakautta kehittää koulutusta.³⁸

Vuonna 2016 kuntayhtymässä käynnistyivät koko kuntayhtymän henkilöstöä koskevat yhteistoimintaneuvottelut taloudellisista ja tuotannollisista syistä. Neuvottelujen perusteena olivat hallitusohjelman mukaiset valtakunnalliset 190 miljoonan euron ammatilliseen koulutukseen kohdistuvat rahoitusleikkaukset vuosille 2017–2019. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymään on arvioitu kohdistuvan 4–5 miljoonan euron rahoitusleikkaukset. Taloudellisista ja tuotannollisista syistä yhtymähallitus päätti irtisanoa 70 henkilöä, joista 36 tukipalveluista ja 34 opetustehtävistä.³⁹

37 JEDU Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. Toimintakertomus ja tilinpäätös vuodelta 2012, 73.

38 JEDU Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. Vuosikertomus 2013, 2.

39 Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän vuosikertomus 2016.

4 AMMATILLINEN KOULUTUS POHJOIS-KARJALASSA

4.1 YLEISKUVAUS ALUEESTA JA KOULUTUSRAKENTEESTA

Pohjois-Karjalan maakuntakeskus on Joensuu, ja vuonna 2016 asukkaita maakunnassa oli 164 085.⁴⁰ Väestöstä 56 % asuu maaseutumaisiksi luokitelluilla alueilla.⁴¹ Maakunta koostuu Joensuun, Keski-Karjalan ja Pielisen Karjalan seutukunnista. Maakunnan visio vuodelle 2030 on olla luonnonläheinen, vetovoimainen ja kansainvälinen rajamaakunta.⁴²

Pohjois-Karjalan vahvoja toimialoja ovat metsä- ja energiatuotanto, kivi- ja kaivannaistuotanto, ruuantuotanto, elintarvikkeiden jalostus sekä muovi- ja metalliteollisuus. Erityinen vahvuus on metsäosaaminen. Metsäala on maakunnan talouden tukijalka. Lisäksi ICT-ala on yksi maakunnan tärkeimmistä työllistäjistä. Uudempana erikoistumisalana on teknologiaosaaminen, erityisesti korkeatasoinen fotonikkaosaaminen. Pohjois-Karjalan maakuntasuunnitelman mukaisia teemoja ovat metsäbiotalous, teknologia ja materiaalit sekä Venäjä-osaaminen.⁴³ Venäjän kehityksellä on suuri vaikutus maakunnan elämään.⁴⁴

Osaaminen painottuu Pohjois-Karjalan seutukunnissa eri tavoin, esimerkiksi Joensuun kaupunkiseutu on teknologian ja puu- ja metsäteollisuuden osaamisen keskus. Pielisen Karjalassa tulevaisuuden mahdollisuuksia tarjoaa Koli ja kasvava matkailu. Keski-Karjalassa sitä vastoin vahvuuksia ovat mekaaninen puunjalostus, metalliteollisuus, maaseutuelinkeinot ja rajaosaaminen. Ongelmia maakunnassa sitä vastoin aiheuttavat harva asutus ja pitkät etäisyydet.⁴⁵

Pohjois-Karjalan kehitykseen vaikuttavat erilaiset rakenteelliset muutokset, kuten keskittyvä aluerakenne, julkisen talouden ongelmat palvelurakenteelle ja elinkeinorakenteen muutokset. Maa-

kunnan väestörakenteessa suurin osuus on suurilla ikäluokilla ja vanhusväestöllä. Erityisesti 1970-luvulla ja 2000-luvulla syntyneiden määrä on suhteellisesti vähäinen, joten huoltosuhte on heikompi kuin maassa keskimäärin. Toisaalta maakunnan väkiluvun lasku on viime vuosina hidastunut erityisesti Venäjältä suuntautuvan maahanmuuton ansiosta. Väestön ikääntyminen on kuitenkin maakunnan keskeisin tulevaisuuden ongelma. Väestö myös keskittyy Joensuun kaupunkialueelle maakunnan reuna-alueiden tyhjentyessä.⁴⁶ Lisäksi työttömyys-tilanne vaihtelee kuntien välillä huomattavasti.⁴⁷

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman yksi tulevaisuuden kehitysteema on ”*Nuoret tulevaisuuden tekijöinä*”. Pohjois-Karjalassa halutaan kääntää nuorten ikäluokkien muuttotappio muuttovoitoksi. Yhtenä keinona nuorten ja nuorten aikuisten houkuttelemiseksi maakuntaan pidetään kattavien opiskelumahdollisuuksien järjestämistä. Koulutuksen näkökulmasta koulutusjärjestelmän muutos kuitenkin aiheuttaa suuria ongelmia maakunnalle. Maakuntaohjelmassa Pohjois-Karjalaa kuvaillaan merkittäväksi koulutusmaakunnaksi. Pohjois-Karjalassa halutaan kehittää mahdollisuuksia olla vetovoimainen paikka opiskella, ja tavoitteena on tarjota opiskelupaikkoja kattavasti ja tasavertaisesti. Maakuntaan tulee opiskelijoita myös muualta Suomesta ja ulkomailta.

Valtakunnallisen koulutuksen rakenneuudistuksen puristuksessa Pohjois-Karjalassa kannetaan huolta siitä, miten koulutuksen tasavertaiselle tarjonnalle käy. Pohjois-Karjalan maakuntasuunnitelman yksi tavoite on tehdä maakunnasta nuorisoystävällinen maakunta, jossa on kattavat opiskelumahdollisuudet ja jonne jäätäisiin asumaan opiskelujen jälkeenkin. Ammatillisen oppilaitoksen lisäksi Pohjois-Karjalassa on kolme kansanopistoa sekä Joensuun konservatorio, joka järjestää musiikkialan toisen asteen ammatillista peruskoulutusta. Maakunnassa kasvavia toimialoja ennustetaan olevan terveydenhuoltopalvelut, sosiaalipalvelut, metallituotteiden valmistus, vähittäiskauppa, matkailu-, majoitus- ja ravitsemistoiminta, järjestötoiminta ja kaivosala. Uudesta työvoimatarpeesta merkittävin on tekniikan ja liikenteen peruskoulu-

40 Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Väkiluku 31.12.2016. <http://pohjois-karjala.fi/tilastot-vaesto>

41 POKAT 2017. Työtä, elinvoimaa ja hyvinvointia kestävästi Pohjois-Karjalaan. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2014–2017. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Julkaisu 169:2014, 23.

42 Pohjois-Karjalan strategia 2030. Maakuntasuunnitelma. Julkaisu 127:2010. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2010.

43 Sama, 28–30.

44 Sama, 24.

45 Sama, 23.

46 POKAT 2017, 10–18.

47 Sama kuin edellä, 23.

tuksessa, sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla.⁴⁸ Lisäksi palvelujen merkitys kasvaa ja energian ja luonnonvarojen kestävä käyttö korostuu tulevaisuudessa.

4.2 POHJOIS-KARJALAN AMMATTIOPISTO

Pohjois-Karjalan ammattiopisto järjestää ammatillista koulutusta ympäri maakuntaa kahdeksassa eri toimipisteessä, kuudella eri paikkakunnalla Joensuussa, Nurmeksessa, Lieksassa, Kiteellä, Niittylahdessa, Outokummussa ja Valtimolla. Oppilaitoksen omistaa Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä (PKKY), johon kuuluu kolmesta kunnasta. Ammatillista peruskoulutusta Pohjois-Karjalan ammattiopistolla järjestetään kahdeksalla eri koulutusalaalla joita ovat matkailu-, ravitsemis- ja talousala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, tekniikan ja liikenteen ala, kulttuuriala, luonnonvara- ja ympäristöala, humanistinen ja kasvatustieteiden ala ja yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Monipuolisin koulutustarjonta on Joensuussa, jossa voi opiskella kaikilla kahdeksalla koulutusalaalla ja jossa on perustutkintovaihtoehtoja 25. Nurmeksessa on mahdollisuus opiskella kolmella eri koulutusalaalla kuudella eri perustutkintolinjalta. Valtimolla koulutusaloja on yksi, jossa nuorille suunnatun ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa kahdessa tutkintosuunnauksessa.⁴⁹

Vuosina 2010–2017 toimipisteverkosto on Pohjois-Karjalan ammattiopistossa pysynyt ennallaan, mutta tutkintojen kokonaismäärä on hieman vähentynyt. Koulutustarjonnan monipuolisuudessa on kuitenkin suuria eroja, ja parhaimmat mahdollisuudet löytää mieleisensä opiskeluala on Joensuussa. Esimerkiksi Valtimolla asuvan kokiksi aikovan nuoren on matkettava noin 25 kilometriä Nurmekseen opiskelupaikan perässä. Matka pitee entisestään, mikäli haaveilee lähihoitajan tai sähköasentajan ammatista. Silloin matkaa lähimpään ammatilliseen oppilaitokseen Lieksaan kertyy noin 80 kilometriä. Valtimon ja Joensuun etäisyys sitä vastoin on jo 142 kilometriä. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän poliittisen johdon yksi arvo kuitenkin on, että maakunnassa jokainen nuori voisi suorittaa edes jonkun tutkinnon käymällä koulussa kotoa käsin. Mikäli kotoa käsin opiskelu ei ole mahdollista, opiskelun mahdollistamiseksi koulutuskuntayhtymä tarjoaa nuorille maksutonta asumista omistamissaan opiskelija-asuntoloissa

Joensuussa, Nurmeksessa, Lieksassa, Kiteellä ja Valtimolla.

Ulkopuolisen arvioinnin mukaan kuntayhtymän toiminnan vahvuudet ovat johtajuuteen, strategiaan, henkilöstöön ja kumppanuuksiin liittyvissä asioissa. Parantamisen varaa löytyy prosessien, tulosten ja toiminnan osalta. Tulevaisuudessa ongelmia aiheuttaa maakunnan ikärakenne, kun erityisesti maakunnan reuna-alueilla peruskoulunsa päättävien nuorten määrä vähenee. Pienentyvistä ikäluokista johtuvat tulevaisuuden ongelmat tuovat päänvaivaa varsinkin Nurmeksessa, Lieksassa, Niittylahdessa ja Kiteellä. Lisäksi epävarmuutta aiheuttavat julkisen talouden ongelmat, jotka näkyvät OKM:n rahoituspäätöksissä. Toisaalta Pohjois-Karjalan ammattiopistossa nähdään, että koulutuksen järjestäminen eri puolilla maakuntaa on mahdollista luottamushenkilöiden sekä koulun johdon ja henkilöstön yhteistyön ansiosta. Omistajayhteisö ja peruskunnat ovat sitoutuneet toiminnan kehittämiseen.⁵⁰

Koulutuksen järjestämisen onnistumista Pohjois-Karjalan ammattiopistossa mitataan neljällä kriteerillä, joita ovat toiminnan vaikuttavuus, palveluprosessien sujuvuus ja taloudellisuus, henkilöstön aikaansaantikyky ja asiakaspalvelun laatu. Esimerkiksi toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan työllistymisen, jatko-opintoihin sijoittumisen, elinkeinoelämän kehittämisen, aluekehitystyön ja koulutuksen määrällisten tulosten myötä. Yhteistyötä rahoittajien ja muiden viranomaisten kanssa tehdään osallistumalla ELY-keskuksen neuvottelukunnan ja Pohjois-Karjalan maakuntatyöhön.⁵¹

Vuosi 2011 oli Pohjois-Karjalan ammattiopistolaitoksessa talouden osalta onnistunut, sillä ammatilliseen koulutukseen kohdistuviin valtiotason säästötoimiin pystyttiin vastaamaan toiminnan sopeuttamisella. Eri toimintayksiköissä pystyttiin reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin nopeasti. Toisaalta erityisesti Outokummun ja Niittylahden ammattiopistot taistelevat taloudellisten ongelmien kanssa. Samaan aikaan leikkausten kanssa oppilaitosten on huolehdittava lisääntyvistä vaatimuksista, muun muassa koulutuksen läpäisyasteen parantamisesta. Opiskelijat ovat myös oppimisvalmiuksiltaan yhä kirjavampi joukko. Toisaalta esimerkiksi vuonna 2011 ammattiopisto Kiteellä kahden tutkinnon suorittajien määrä ylitti odotukset. Myös Nurmeksen toimipisteessä tehtiin tiivistä yhteistyötä paikallisen lukion kanssa.

Vuonna 2012 OKM palkitsi kuntayhtymän kolmannen kerran laatupalkinnolla. Toisaalta koulutuskuntayhtymän johdossa ollaan tietoisia siitä, että

48 Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2014, 23.
49 Vuonna 2017.

50 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. Tilinpäätös 2010.
51 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. Tilinpäätös 2010.

toimintaympäristö muuttuu yhä epävarmemmaksi rahoitusleikkausten takia. Rahoituksen väheneminen kohdistuu erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomeen, ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää muuttuu entistä enemmän tuloksellisuutta tavoittelevaksi. Tuloksellisuuden osalta Pohjois-Karjalan ammattiopistolla on kuitenkin mennyt hyvin, sillä koulutuskuntayhtymä on saanut tuloksellisuusrahoitusta useana vuotena peräkkäin.

Vuonna 2013 OKM julkaisi päätöksen ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärien sopeuttamisesta ja uudelleen suuntaamisesta vuosille 2014–2016. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän ammatillisen koulutuksen vetovoima oli valtakunnallista keskiarvoa suurempi, mutta alueen osuus leikkauksista oli silti korkeimpien joukossa. Pohjois-Karjala on yksi niistä maakunnista, johon tulee enemmän opiskelijoita perustutkintokoulutukseen, kuin sieltä lähtee muualle opiskelemaan. Kuitenkin vuoden 2013 järjestämisluvan opiskelijamäärästä leikattiin vuoteen 2016 mennessä 460 paikkaa (-8,5 %), joka oli yksi maan suurimmista leikkauksista. Tästä johtuen koulutuskuntayhtymässä toteutettiin yt-neuvottelut, jonka päätökset koskivat toimitiloja ja henkilöstöä. Vuoden 2014 menestyksellisyys johtuikin siitä, että koulutuskuntayhtymässä aloitettiin toiminnan sopeuttaminen tarpeeksi ajoissa. Yt-neuvottelut ovat kuitenkin olleet kuntayhtymän todellisuutta jo usean vuoden ajan.⁵²

Vuonna 2015 taloudellisten paineiden kanssa eläminen jatkui, kun valtiotason päätösten takia koulutusmäärät laskivat ja kuntayhtymän tulot pienenivät. Sopeuttamiset toteutettiin tälläkin kertaa onnistuneesti, eikä ylitsepääsemättömään taloudelliseen ahdinkoon jouduttu. Ammatillisen koulutuksen leikkaukset jatkuivat seuraavina vuosina, kun valtio päätti leikata ammatillisen koulutuksen rahoitusta vuodelta 2017. Tämä aiheutti uusia sopeuttamistoimenpiteitä, jotka kohdistuivat henkilöstöön. Lisäksi vuonna 2017 leikkausten kanssa yhteen osui ammatillisen koulutuksen reformi.

Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategiassa todetaan, että koulutusorganisaatioiden vahva ja työhönsä sitoutunut johto yhdessä osaavan henkilöstön kanssa ovat avainasemassa maakunnan tulevaisuuden rakentamisessa. Maakunnan kehittyminen perustuu inhimilliseen pääomaan ja sen lisäämiseen. Korkeaa koulutusta pidetään maakunnan yhtenä vetovoimaisuuden lisääjänä, sillä koulutustarjonta on valtakunnallisesti monipuolista ja laadukasta.⁵³ Jos kuitenkin inhimillistä pääomaa ja henkilöstöä joudutaan jatkuvasti vähentämään, on oleellinen kysymys, millä tavalla se vaikuttaa henkilöstön motivaation uudistaa ja viedä opetusta eteenpäin. Pohjois-Karjalassa ammatillista koulutusta halutaan kuitenkin kehittää tiukkenevasta toimintaympäristöstä huolimatta.

52 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä taas uusien yt-neuvottelujen kynnyksellä. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-8341268>

53 Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2014, 6-7.

5 HAASTATTELUJEN YHTEENVETO

5.1 AMMATILLISEN KOULUTUKSEN REFORMI JA YRITYSYHTEISTYÖ

Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristössä ja oppilaitoksissa viime vuosina tapahtuneita muutoksia tarkasteltiin edellisissä luvuissa asiakirja-aineiston pohjalta. Virallisten dokumenttien tietoja syvennettiin haastatteleamalla edellä käsitellyissä oppilaitoksissa koulutuksen parissa työskenteleviä henkilöitä. Haastateltavia oli kaikkiaan kuusi, joista kolme rehtoreita, yksi koulutuskuntayhtymän johtaja sekä koulutuspäällikön ja koulutusjohtajan nimikkeillä työtään tekevät. Vastaajista yksi oli Pohjois-Pohjanmaalta, yksi Etelä-Pohjanmaalta ja neljä Pohjois-Karjalasta. Vastaajista viisi oli miehiä ja yksi nainen. Haastatteluissa keskityttiin erityisesti siihen, miten ammatillisen koulutuksen reformi tulee vaikuttamaan maaseudulla toimivien oppilaitosten toimintaan. Tässä luvussa käsitellään tiivistetysti haastatteluissa esille tulleita maaseudun ammatillisen koulutuksen nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyviä teemoja.

Suhtautumisessa ammatilliseen reformiin oli haastatteluissa nähtävissä kahtiajakautuminen. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, ettei opiskelu heidän hallinnoimillaan toimialoilla vie vastuuta opiskelusta yrityksiin aiempaa enemmän, kuten julkisuudessa käydyssä keskustelussa on pelätty käyvän. Eräs haastateltava kuvaili ammatillisesta reformista käytyä keskustelua näin:

”Minusta tässä reformissa ei oo kysymys, on varmaan alakohtaisia eroja, mutta kysymys ei oo sen työssäoppimisen laajentamisesta tai sen vastuun siirtämisestä työpaikoille, vaan että syvennetään niitä yhteistyöprosesseja, koulun ja työpaikan ja opiskelijan siinä kolmiossa. Että ollaan entistä tietoisempia mitä mennään oppimaan kullakin työssäoppimisjaksolla.”⁵⁴

Monella koulutuslalla opiskelijat viettivät jo nyt ison osan lukuvuodesta työssäoppimispaikoilla, joten tältä osin reformin ei nähty muuttavan suuressa mittakaavassa sitä, mitä oli jo useamman vuoden

ajan tehty muutenkin. Reformissa nähtiin monia hyviä puolia. Vahvuutena pidettiin esimerkiksi joustavampia mahdollisuuksia järjestää opetusta kunkin alueen tarpeen mukaan sekä sitä, että uudistus mahdollistaa opiskelijoiden entistä yksilöllisemmät opintopolut. Tästä seuraa, että aktiivinen opiskelija voi saavuttaa monipuolisen ammattitaidon ja erityisosaamisen valikoimalla kiinnostavia työssäoppimisjaksoja omien osaamistarpeidensa mukaan. Toisaalta osa vastaajista suhtautui reformiin kriittisemmin:

”Se vaikutelma siitä, että työelämä aidosti ottaa oikeasti vastuuta niistä oppimistuloksista ja toiminnan laadusta, sen laadun varmistamisesta, niin se on sitten toinen kysymys ihan kokonaan. Kyllä me saadaan opiskelijat tonne työpaikoille, mutta opiskelevatko he sitten sen tutkinnon osan mitä heiltä odotetaan, osamisvaatimusten mukaisesti siellä, ja saavuttavatko sen ammattitaidon.”⁵⁵

Osa haastateltavista epäili yritysten kykyä ottaa vastaan työssäoppijoita suuremmassa määrin ja useamman kerran pitkin vuotta. Toisaalta oppilaitoksissa toivottiin, että tulevaisuudessa oppimista voisi kehittää yhteistyössä yritysten kanssa entistä laadukkaammaksi. Vastauksissa epäiltiin myös urakatyönä tekevien yritysten kykyä ja halukkuutta ottaa vastaan opiskelijoita, jotka eivät vielä ole ammattilaisia ja jotka tekevät työjakoillaan erilaisia virheitä. Huolta aiheutti myös erityisopiskelijoiden kasvanut määrä ja se, millaisia valmiuksia yrityksissä on ottaa huomioon oppijoita, jotka tarvitsevat enemmän tukea tai muita erityisjärjestelyjä.

Haastatteluissa tuotiin esille se, että suurin osa nuorista yleisestikin tarvitsee aikuisen ohjausta ja turvallista opiskeluilmapiriä, jotta opinnot etenevät suunniteltuun tapaan. Reformin vaarana nähtiin eritasoisten oppilaiden kahtiajakautumisen lisääntyminen, sillä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelee suuri määrä opiskelijoita, jotka tarvitsevat erityistä tukea opiskeluunsa. Mahdollisena uhkana ja opiskelijoiden viihtyvyyteen liittyvänä seikkana pidettiin myös sitä, että nuori joutuu aikuisten

työmaailmassa eroon oman ikäisten sosiaalisesta ryhmästä. Lisäksi esille tuli epäilyjä siitä, riittääkö opettajan aika muuttuvan työnkuvan takia kaikkien vaadittavaan, esimerkiksi riittävään määrään työpaikoilla olevien harjoittelijoiden ohjauksaan. Maaseudun pitkät välimatkat tuovat tähän lisähaasteen. Yleisesti ottaen haastateltavat arvioivat suhdettaan alueen työmarkkinoihin merkittäväksi ja työelämäyhteistyötä hyväksi.

Monessa oppilaitoksessa oli tehty aktiivista yrittäjäyhteistyötä ja kehitetty erilaisia keinoja vastata alueiden yritysten työvoiman tarpeeseen. Haastateltavat arvioivat, että alueellisesti ammatillisen oppilaitoksen merkitys oli suuri juuri sen takia, että yrityksiin saadaan työvoimaa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että nuoret opiskelevat kaupunkien ulkopuolella sijaitsevilla oppilaitoksissa, koska se kasvattaa nuorten todennäköisyyttä jäädä paikkakunnalle asumaan valmistumisen jälkeenkin. Pienenevät nuorisoiäloukot ja se, että joillekin aloille on vaikea saada opiskelijoita, olivat yhteisiä huolia kaikissa maakunnissa.

Ammatillisen opetuksen järjestämisessä suurimpina tulevaisuuden haasteina pidettiin rahoitusjärjestelmän uudistumista, yksikköhintojen leikkaamisesta johtuvaa resurssipulaa sekä sitä, että reformissa osa vaikuttavuusrahoituksesta koostuu muun muassa oppilaiden työllistymisestä. Pienemmällä paikkakunnilla tai suuren työttömyyden alueilla kyseinen indikaattori asettaa oppilaitoksille uudenlaisia vaatimuksia. Pienenevää nuorisoiäloukkaa ja koulutuksen keskittymistä pelkäävät maakuntakeskuksiin pidettiin ongelmallisena kehityssuuntana. Varsinkin reuna-alueilla työpaikat ja työntekijät eivät aina kohtaa, kun paikallisesta ammatillisesta oppilaitoksesta ei valmistu tarpeeksi työntekijöitä alueen yrityksiin, vaikka työpaikkoja olisikin tarjolla. Ongelman yksi syy on aiemmin mainittu joidenkin alojen huono vetovoima nuorten keskuudessa. Työvoiman saanti kuitenkin vaikuttaa yrittäjien halukkuuteen investoida ja jäädä alueelle ja ohjaa tätä kautta koko alueen kehityksen suuntaa.

Vähenevien resurssien pelättiin vaikuttavan opetuksen laatuun, jonka arveltiin vaikeuttavan tulevaisuuden työllistymistä. Yt-neuvottelujen takia henkilökuntaa oli useassa paikassa vähennetty, joten lisäirtisanomisia pidettiin ongelmallisena erityisesti opetuksen laadun näkökulmasta. Haastateluissa todettiin, että aiempien vuosien leikkaukset

ja henkilöstön vähennykset eivät voi jatkaa enää tulevaisuudessa tai koulutuksen laatu ja oppilaiden hyvinvointi tulevat kärsimään merkittävästi. Heikkenevä opetuksen taso taas saa aikaan entistä suurempaa opiskelijakatoa ja ammattitaidotonta työvoimaa.

5.2 MAASEUDUN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN MERKITTÄVIMMÄT LÄHITULEVAISUUDEN HAASTEET

Lähitulevaisuuden merkittävimpinä haasteina pidettiin sitä, millä tavalla tiukassa taloudellisessa tilanteessa on mahdollista pitää yllä maakunnissa toimivaa ammatillisen koulutuksen verkostoa. Koulutuksen keskittyminen maakuntakeskukseen vahvistaa alueen suurinta kaupunkia. Samaan aikaan maakunnan reuna-alueiden oppilaitoksissa uhkana on toimipisteiden ja koulutustarjonnan harveneminen entisestään, mikäli maakuntakeskuksen yksipuolinen vahvistaminen jatkuu tulevaisuudessakin. Ongelmallisena pidettiin myös sitä, kuinka saada oppilaitoksiin riittävästi opiskelijoita ja mitkä ovat keinot, joilla nuoret saataisiin hakeutumaan maaseudulla toimiviin oppilaitoksiin. Alueilla, joissa väestömäärä on pieni, on jokainen kouluun hakeutuva nuori ja paikkakunnalle valmistumisen jälkeen töihin jäävän työntekijä ensiarvoisen tärkeä. Ilman työntekijöitä yritykset hakeutuvat muualle ja sitä kautta koko alueen elinvoima kärsii.

Opiskelijoiden hankkimiseksi oli tehty töitä useiden vuosien ajan muun muassa erilaisin markkinointikeinoin. Tämän kehityksen nähtiin jatkuvan myös tulevaisuudessa varsinkin alueilla, joissa myös lukiot olivat heränneet markkinoimaan omaa koulutustaan aiempaa aktiivisemmin. Pienestä opiskelijamäärästä käydään oppilaitosten välillä kilpailua monella saralla: lukioiden ja ammattioppilaitosten välillä, sekä maaseudun ja kaupunkien välillä.

Haastattelujen perusteella tuli kuitenkin vahvasti vaikutelma ammattitaitoisesta opetushenkilökunnasta, jolta löytyy uskoa koulutuksen kehittämiseen ja säilymiseen maaseutualueilla tulevaisuudessakin. Tästä oli osoituksena esimerkiksi se, kuinka monessa oppilaitoksessa reformin tavoitteisiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön oli valmistauduttu oma-aloitteisesti jo ennen valtakunnallisia koulutusta koskevia poliittisia päätöksiä.

6. YHTEENVETO

Tässä selvityksessä tarkasteltiin suomalaisessa koulutuspolitiikassa tapahtuneita muutoksia 2000-luvulla maaseutualueiden näkökulmasta. Huomio kiinnitettiin toisen asteen ja erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Koulutuspolitiikka on näyttäytynyt keskittävänä, kun maakunnissa olevia oppilaitoksia on yhdistetty hallinnollisesti isomman oppilaitoksen alaisuuteen. Tämä näkyy tilastoissa oppilaitosten määrän vähenemisenä ja toisaalta yksikkökohtaisten oppilasmäärien kasvuna. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että toimipisteitä välttämättä olisi lakkautettu yhdistymisten myötä, vaan kyse on tilastointitavasta: tilastoihin oppilaitokset merkitään niiden päätoimipisteen mukaan, joten sivutoimipisteitä ei tilastoissa näy, vaikka ne olisivatkin toiminnassa. Toisaalta suuria yksiköitä tavoittelevilla päätöksillä epäilemättä on ollut vaikutusta esimerkiksi maakuntien reuna-alueiden koulutustarjontaan.

Koulutuksen saavutettavuudessa ja valinnanmahdollisuuksissa on suuria alueellisia eroja. Etäisyydellä mitattuna ammatillisen koulutuksen saavutettavuus on paras Etelä-Suomessa ja heikoin Itä-Suomessa ja Lapissa. Myös valinnanmahdollisuudet ammatillisten koulutusalojen suhteen ovat kaventuneet erityisesti maaseutualueilla, kun taas koulutustarjonta on monipuolisinta maakuntakeskuksissa. Kehityssuunta asettaa kyseenalaiseksi hyvinvointivaltion koulutuspolitiikkaan liittyvän mahdollisuuksien tasa-arvon ihanteen, jossa kaikille nuorille on pyritty takaamaan tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet perhetaustasta, sukupuolesta ja asuinpaikasta riippumatta.

Tätä selvitystä varten maaseutualueiden ammatillisten oppilaitosten tilannetta syvennettiin tarkastelemalla tilannetta kolmessa esimerkkimaakunnassa eli Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Maakunnat eroavat toisistaan esimerkiksi elinkeinorakenteen ja alueella sijaitsevien yritysten osalta. Yhteistä jokaisen alueen ammatillisille oppilaitoksille oli kuitenkin huoli

siitä, riittääkö tulevaisuudessa opiskelijoita kaikille maakunnan kannalta tärkeille aloille. Erityisen ongelmallisia ovat sellaiset alat, jotka eivät ole nuorten suosiossa mutta joilla kuitenkin on työvoimapula. Opiskelijoiden rekrytointiin olikin oppilaitoksissa herätty muun muassa käyttämällä resursseja oppilaitoksen ja koulutusalojen markkinointiin. Uusia opiskelijoita etsittiin myös oman alueen ulkopuolelta. Riittävä opiskelijamäärä on tärkeää paitsi oppilaitoksen jatkuvuuden, myös alueellisen työelämän kannalta. Heikko työvoiman saaminen vähentää yritysten halukkuutta sijoittaa ja kehittää toimintaansa alueella ja vähentää näin koko alueen eläväisyyttä.

Kaikissa selvityksessä tarkastelluissa esimerkkioppilaitoksissa tehtiin aktiivista yhteistyötä työelämän ja alueen yritysten kanssa. Selvitystä varten haastatellut oppilaitosten edustajat pitivät oppilaitoksensa alueellista vaikuttavuutta merkittävänä juuri yritysten työvoiman saannin ja paikallisen elinvoimaisuuden kehittämisen kannalta. Suhtautuminen vuoden 2018 alusta voimaan tulleeseen ammatillisen koulutuksen reformiin jakautui kahdella. Osa haastatelluista totesi heidän jo toteutaneen useita reformin mukaisia käytäntöjä omassa oppilaitoksessaan. Esimerkiksi tietyillä aloilla opiskelu koostuu jo nyt suurena määrinä työpaikoilla tapahtuvana työssäoppimisena. Osa vastaajista sitä vastoin oli huolissaan reformin myötä muuttuvasta työelämäyhteistyöstä. Erityisesti kannettiin huolta siitä, että oppimisympäristöt työpaikoilla ovat riittävän laadukkaita ja että riittävän laadukkaan ammattitaidon kehittyminen voidaan taata. Maaseudulla järjestettävän ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tulevaisuuden uhkana pidettiin myös ammatillisen reformin myötä muuttuvaa rahoitusjärjestelmää, joka aiheuttaa haasteita erityisesti alueilla, joissa on korkea työttömyysaste ja joilla valmistuneiden pääsy työelämään on hitaampaa ja epävarmempaa.

LÄHTEET

VIOSIKERTOMUKSET JA TILINPÄÄTÖKSET

- JEDU Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. OPAS hakijalle 2013–2017
- JEDU Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. Toimintakertomus ja tilinpäätös vuosilta 2012–2014 ja 2015–2016
- Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän vuosikertomukset 2012–2016. Saatavilla: <https://www.jedu.fi/jedu/jedun-hallinto/vuosikertomukset-ja-tilinpaatokset>
- Järvisuodun ammatti-instituutti toimintakertomukset 2010–2016
- Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä KAM tasekirjat vuosilta 2010–2011
- Koulutuskeskus SEDU vuosikertomukset 2010–2016
- Koulutuskeskus SEDU hakijan oppaat 2010–2017
- Suupohjan ammatti-instituutin vuosikertomukset 2010–2016
- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän tilinpäätökset 2010–2016 ja Pohjois-Karjalan ammatitopiston hakijan oppaat 2010–2017
- Pyhäsiika toimintakertomus 2011

OHJELMAT JA STRATEGIAT

- Etelä-Pohjanmaan Tulevaisuuden eväät. Maakuntasuunnitelma 2040 & maakuntaohjelma 2014–2017.
- Osaamista, työtä ja kasvua. Oulun eteläinen 2020. Osaamisstrategia.
- Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2014. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, julkaisu 142:2011
- Pohjois-Karjalan strategia 2030. Maakuntasuunnitelma. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2010. Julkaisu 127:2010.
- Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa. Pohjois-Pohjanmaa. Nuorten maakunta. Maakuntasuunnitelma 2040, Maakuntaohjelma 2014–2017
- POKAT 2017. Työtä, elinvoimaa ja hyvinvointia kestävästi Pohjois-Karjalaan. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2014–2017. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Julkaisu 169:2014.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011.

Älykäs ja erottuva – Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia 2014.

KIRJALLISUUS

- Armila, Päivi – Halonen, Terhi – Käyhkö, Mari (toim.) Reunamerkitöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 117. 2016.
- Honkasalo, Riku – Nyysölä, Kari: Koulutuksen järjestäminen kohti 2020-luku. Kuntarakenteen, oppilaitosverkoston ja ohjauksen nykytilanne sekä kehitysnäkymät. Tilannekatsaus huhtikuu 2012. Opetushallitus Muistiot 2012:2.
- Johansson, Mats: Young women and rural exodus – Swedish experiences. *Journal of Rural Studies* 43 (2016) 291–300.
- Kumpulainen, Timo (toim.): Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2010. Opetushallitus. Koulutuksen Seurantaraportti 2014:10.
- Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7:2017.
- Mehtäläinen, Jouko – Jokinen, Hannu – Välijärvi, Jouni (2013) Kuntarakenteen muutoksessa – entä koulutuspalvelut? Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 26, Kuntaliitto.
- Rauhut, Daniel – Littke, Helene: "A One way ticket to city, please!" on young women leaving the Swedish peripheral region Västernorrland. *Journal of Rural Studies* 43 (2016), 301–310.
- Suutari, Timo – Lämsä, Anna-Maija – Lähdesmäki, Merja – Mattila, Markku: Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä. Yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 161.
- Tuuva-Hongisto, Sari – Pöytä, Ville – Armila, Päivi: Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset? (2016) Kaks – Kunnallissalan kehittämissätiö.

INTERNET-LÄHTEET

Aluehallintovirasto: Millä etäisyydellä alueen 16-vuotiaille on tarjolla ammatillista koulutusta? <https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/amatillinen-koulutus> Luettu 20.12.2017.

Aluehallintovirasto: Vähintään kolme koulutusala. <https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/kolme-koulutusala> Luettu 20.12.2017.

Amisbarometri 2017. <http://www.amisbarometri.fi/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Ammatillisen koulutuksen reformi. Mikä muuttuu ammatillisessa koulutuksessa työelämälle? http://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM_AKR_mika_muuttuu_tyoelama.pdf/9f7fb2b6-ab52-4dc1-861e-a1fc5aace194

minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM_AKR_mika_muuttuu_tyoelama.pdf/9f7fb2b6-ab52-4dc1-861e-a1fc5aace194
Luettu: 20.12.2017.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Ammatillisen koulutuksen reformi. Mikä muuttuu ammatillisessa koulutuksessa työelämälle? http://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM_AKR_mika_muuttuu_tyoelama.pdf/9f7fb2b6-ab52-4dc1-861e-a1fc5aace194
Luettu 20.12.2017.

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton kotisivut: <http://pohjois-karjala.fi/>

Ylen kotisivut: <https://yle.fi/uutiset/3-8341268>

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI